

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR
KULTURVETENSKAPER

BARA FÅ VARA SIG SJÄLV

-Att erfara lesbiskhet

Lovisa Perman

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Kandidatprogram i kulturvetenskap KP1125
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2017
Handledare:	Åsa Bergman
Examinator:	Åsa Andersson

Abstract

Titel: Bara få vara sig själv – Att erfara lesbiskhet

Författare: Lovisa Perman

Termin och år: VT 2017

Institution: Institutionen för kulturvetenskaper

Handledare: Åsa Bergman

Examinator: Åsa Andersson

Nyckelord: Queerteori, Lesbisk, identitetsformande, heteronormativitet

Abstract:

The study examines five young people identity formations by how they construct a lesbian identity based on the existing cultural and social ideas about lesbianism in society today. The study is based on interviews and the transcriptions are my material. The material is analyzed by queer theory to examine the interviewees' experiences of what shapes a lesbian identity. The material has been processed to find four common themes to analyze. The study concludes that the lesbian identity is seen as essentialist, but those interviewed have a constructivist awareness which leads to an ambivalence of a lesbian identity. The interviewees give examples of how heteronormativity is expressed in the formation of identity making. This, by the way they see it as a necessity to act separatist to develop a lesbian identity and a feeling of not coping their lesbian subject position in social contexts when either silenced or made invisible as lesbians.

Keywords; Queer theory, Lesbian, identity, heteronormativity

Inledning	4
Syfte & frågeställningar	5
Tidigare forskning	6
Avgränsningar	9
Teori	10
Poststrukturalistisk utgångspunkt	10
Ett queerteoretiskt perspektiv	10
Centrala begrepp inom queerteori	11
Metod	14
Intervjuerna	14
Min roll som forskare	15
Behandling av material	16
Urval	17
Etiska hänsynstaganden	17
Analys	18
Valbarheten	18
Stereotyper	22
Separatism	27
Att inte orka	32
Sammanfattande reflektion	37
Referenser	40
Bilaga	42

Inledning

“It’s cool that lesbian chick is in because I can buy all these flannels, but now I can’t tell if ya girl is gay or just trendy. It’s anarchy.”

Tweeten ovan exemplifierar hur att vara lesbisk inte bara handlar om sexualitet, utan likväl handlar om identitet. I min uppsats undersöker jag genom intervjuer med fem olika personer hur de ser på lesbisk identitet och hur de formar en.

Det är vedertagen fakta för lesbiska att bära flanell. Hur ska vi och andra annars veta att vi är lesbiska? Med en aning satir i rösten skriver jag det där. För inte är det så att bära flanell gör mig lesbisk? Och genom att inte bära det gör mig mindre lesbisk? En lesbisk identitet innebär många olika saker och är inte alltid enkel att känna igen. En lesbisk identitet finns i de handlingar som den sociala- och kulturella kontexten ger utrymme för att tolka som lesbiska. Vilket betyder att vara lesbisk implicerar en massa olika saker för olika människor och förändras över tid och rum. Men att som ung person “komma ut” som lesbisk och känna att man inte passar in kan vara problematiskt och jobbigt för många, och då kan det kännas som att man behöver ett “manus” för att få en känsla av att passa in.

Som sociologen Steven Epstein fångar in det:

"each society seems to have a limited range of potential storylines for its sexual scripts... It may be that we're all acting out scripts - but most of us seem to be typecast... To paraphrase Marx, people make their own identities, but they do not make them just as they please" - (Vicinus 1996, s 235)

Inom kulturvetenskapen studerar vi människors identitetsskapande. Vi undersöker hur identitet görs och uttrycks samt dess plats i samhället utifrån de sociala och kulturella praktikerna vi lever och samspelar i. Jag med en genusvetenskaplig bakgrund finner det intressant att undersöka relationen mellan identitet och sexualitet och mer specifikt en lesbisk identitet då jag själv har erfarit det. Anledningen till att välja denna ingång i min uppsats är att jag själv upplever att en lesbisk identitet är vanligare idag än förut, samt att det finns ett annat förhållningssätt till identiteter idag överlag. Sexualitet och kön ses som föränderligt och förhandlingsbart snarare än stabilt och homogent. Identitetsformering handlar om att kunna beskriva sig själv vilket betyder att det måste finnas en social och kulturell kontext som möjliggör beskrivningarna - samhälleliga normer och värderingar skapar olika möjligheter för identitetsformering. Genom min studie vill jag komma åt hur unga personer som identifierar sig som lesbiska idag upplever lesbiska erfarenheter utifrån en lesbisk *subjektsposition*. Inom vilka kulturella och sociala kontexter verkar den lesbiska identiteten? Det sker hela tiden en omförhandling kring vilka ramar lesbiska kan röra sig inom och jag finner det intressant att komma åt hur normer, värderingar, föreställningar, handlingar och identiteter vävs samman till det som vi idag just nu anser är lesbiskt. Genom att intervjua unga personer om deras lesbiska erfarenheter kan jag genom queerteori skapa möjlighet att dekonstruera den lesbiska identiteten för att se vad den bygger på.

Syfte & frågeställningar

Syfte med denna uppsats är att undersöka fem ungas personers identitetsformeringar och hur de konstruerar en lesbisk identitet utifrån rådande kulturella och sociala föreställningar om lesbiskhet i samhället idag.

För att besvara syftet vänder jag mig till dessa frågeställningar:

- Hur beskrivs, definieras och förklaras lesbiskhet av de intervjuade personerna?
- Hur positionerar de intervjuade personerna sig själva i förhållande till hur de beskriver, definierar och förklarar lesbiskhet?
- På vilket sätt förhåller sig de intervjuade personerna till omgivningens föreställningar om lesbiskhet och identitet?

Tidigare forskning

Ett pionjärarbete inom det svenska lesbiska forskningsfältet är *Lesbisk identitet* av Pia Lundahl från 1998. Lundahl är en framträdande forskare inom det lesbiska forskningsfältet och jag hade sedan tidigare bekantat mig med hennes forskning och har haft den som en inspiration för min studie. Lundahl (1998) diskuterar genom livshistorieberättelser av lesbiska- och bisexuella kvinnor från olika delar av 1900-talet hur en lesbisk identitet aldrig kan vara oberoende av tid och plats. Identiteten formeras alltid utifrån de representationer som finns tillgängliga för individen att stämma av sin identitet emot. För att det ens ska finnas möjlighet för de intervjuade kvinnorna i hennes studie att erfara lesbiskhet måste det finnas en representation av lesbiskhet som de kan stämma av sin identitet emot. Utifrån ett queerteoretiskt angreppssätt låter Lundahl oss se att denna erfarenhet av lesbiskhet är en del av den kulturella och sociala kontext som den verkar i och inte som en inneboende essens. Kvinnornas livshistorieberättelser handlar om att beskriva sig och på det sättet sker en identitetsformering som på ett sätt kan läsas som linjär, det vill säga innan och efter de “kom ut”.

Inom det lesbiska forskningsfältet tillför jag en lesbisk forskning likt Lundahl (1998). Genom en ny empiri ger jag lesbisk forskning nya röster, nya identiteter och nya representationer via vilket jag synliggör nya sätt erfara lesbiskhet på än de som Lundahl diskuterar i boken. Lundahls (1998) främsta bidrag inom det lesbiska forskningsfältet är att beskriva hur homosexualitet som kultur och identitet förändras under 1990-talet. Det gör hon möjligt genom livshistorieberättelserna från kvinnorna som är födda under olika årtionden under 1900-talet. Genom den åskådliggör hon också sociala, kulturella och historiska förändringar inom homosexuell kultur och identitet. Det jag bidrar med i min forskning är att undersöka vilka sätt unga personer idag kan erfara lesbiskhet på och hur dessa personer konstruerar en lesbisk identitet utifrån rådande föreställningar. Min forskning blir således ett bidrag till den lesbiska forskningen likt Lundahls genom att bli en del av historierna som berättas av lesbiska och således ett bidrag till att åskådliggöra sociala, kulturella och historiska förändringar inom lesbisk identitet och kultur.

En annan forskare som rör sig inom samma område och tankar som Lundahl är Paula C. Rust. I *“coming out” in the age of social constructionism: Sexual Identity Formation among lesbian and bisexual women* (1997) undersöker Rust identitetsformering bland lesbiska- och bisexuella

kvinnor utifrån "komma ut"-begreppet. Ett begrepp som används för att förklara den process där man medger för sig själv och samhället att man är lesbisk. Hon hävdar att sexuell identitetsformering måste ses som en process som kan gå fram och tillbaka under tiden och som påverkas av individens sociala och kulturella plats samt förändringen i den kontexten snarare än en linjär utveckling. Hon anser att många tidigare forskare har undersökt den sexuella identiteten som en linjär linje där "komma ut" är punkten då man går ifrån en heterosexuell identitet till en homosexuell identitet. Rusts bidrag inom den lesbiska forskningen är att ersätta denna typ av föråldrade modell för identitetsformering och istället förstå sexuella identiteter som föränderliga, och att det inte ska ses som ett tecken på omognad hos individen utan som ett resultat av hur individen reagerar på de förändringar som sker i de tillgängliga sociala konstruktionerna av sexualiteten. I min forskning tillämpar jag hennes tankar och utvecklar dem med hjälp av min empiri. Detta genom hur mina intervjupersoners identitetsformering inte sker linjärt utan är hela tiden i utveckling och beroende av kontextualitet.

Margaret Schneider är forskare inom planering, policy och design och skriver i *Sappho was a right-on adolescent: Growing up lesbian* (1997) om interaktionen i att växa upp i tonåren och samtidigt vara i en "komma ut"-process. Hon skriver här genom intervjuer med 20 unga personer om deras erfarenheter av det och deras tankar och berättelser. Min forskning rör sig inom samma fält då jag också intervjuar unga personer om deras identitetsformering och använder hennes forskning som jämförande för att hitta liknande erfarenheter bland unga personer.

Martha Vicinius är en forskare inom bland annat historia och skriver i essän "*They wonder to which sex I belong*" *The historical roots of the modern lesbian identity* (1996) hur lesbisk historieforskning har varit fokuserad på att hitta en koherent lesbisk identitet men att det inte längre är så utan man ser en stor mångfald av lesbiska identiteter under historien. Hon är överens med bland annat Judith Butler som anser att sexualitet är både socialt konstruerad och historiskt specifik men diskuterar det eviga knuffandet mellan de två perspektiven som grunden till homosexuell känsla. Är det en produkt av sociala aspekter eller en medfödd benägenhet? Genom historien har man använt det perspektiv som passat sin agenda bäst. Men under 1990-talet förutsätts de båda samtidigt. Vicinius diskuterar och redovisar i essän de ramar som moderna västerländska lesbiska har kunnat röra sig inom. Jag har med henne i tidigare forskning för min studie då hon genom essän ger en bild av hur den historiska analysen av lesbiskhet har sett ut i historien. I min forskning analyserar jag lesbiskhet och därför ser jag det som ett bidrag

till en vidare historieskrivning till hur jag och intervjupersonerna i min studie erfarar lesbiskhet här och nu.

Tiina Rosenberg är teater- och genusforskare och har i boken *L-ordet* (2006) skrivit om ordet lesbisk. Vad betydde lesbisk från början?, vad betyder det idag?. Hon undersöker bland annat hur relationen mellan lesbisk och queer ser ut samt hur homosexuella kvinnor ser på samarbetet med heterosexuella kvinnor? Hon har också ett konstruktivistiskt angreppssätt i sin studie där hon försöker nysta ut med hjälp av intervjupersoner hur de ser på ordet lesbisk och dess betydelse. Hon diskuterar ordet i en rad olika sammanhang, historiskt, politiskt, sexuellt, feministiskt och vill hitta dess betydelse. Jag tar med Rosenberg i min tidigare forskning då hon är en framträdande lesbisk forskare och jag anser att det skulle vara ett misstag att inte nämna henne i min studie. Hon tar avstamp i ordet lesbisk medan jag tar avstamp i personerna och deras lesbiska erfarenheter. I *L-ordet* intervjuar hon bland annat Pia Lundahl som säger där att lesbisk som ord inte finns på samma sätt idag utan är ett historiskt begrepp. Hon medger dock att ordet ges olika betydelser beroende på hur det definieras och att det kan betyda mycket i frågan om självförståelse och praktik, men inte ska ses som ett enhetligt begrepp (2006, s 53). Jag håller inte riktigt med Rosenbergs tes utan anser att ordet lesbisk har i så fall gjort en comeback sen 2006 då *L-ordet* kom ut. Detta eftersom jag har använt just ordet lesbisk när jag har sökt efter personer att intervjua och det har visat sig att ordet brukas och används som identitetsformande idag.

Steven Epstein undersöker i artikeln *Gay Politics, Ethnic Identity: The limits of Social Constructivism* (1998) hur lesbiska och bögar i sin vardag tolkar sina sexuella begär och praktiker för att kunna situera sig själva i världen. Epstein diskuterar hur självförståelse relaterar till sociala teorier om homosexualitet: och hur både teorier och självförståelse kan forma - eller hämma - olika typer av politisk aktivism av homosexuella. Epstein menar att makten finns i möjligheten att kunna namnge sig själv, och vilket namn vi ger oss själva medför konsekvenser för politiska praktiker. I denna artikel diskuterar han problematiken i de existerande teorierna om sexualitet som misslyckas att adressera dessa angelägenheter på ett bra sätt. Han menar att diskussionen har fastnat i en debatt mellan essentialistiska och konstruktivistiska teorier och menar att dessa typer av olika teorier är utdaterade då båda perspektiven är delar av samhällets förståelse av sexualitet. Jag diskuterar dessa två teorier med min empiri då det är genom dessa perspektiv mina intervjuade personen förstår sexuell identitet och möjliggör legitimering av den.

Jag har valt att ta del av, och lyfta fram dessa forskare och områden då de ringar in det jag för min studie inom. Jag anser att det finns en relevans att fortsätta dra i dessa trådar. Dels för att dessa studier och tankar alla är situerade i mitten av 1990-talet men också för att jag anser att den lesbiska identiteten och dess plats i samhället har förändrats avsevärt mycket sen dessa texter skrevs och dessutom skrivs den lesbiska historien hela tiden och min studie blir ett dokumenterat bidrag till dess historia.

Avgränsningar

På grund av studiens tidsram har jag valt att inte jobba med livshistorieberättelser då det skulle ta för mycket av den tid som fanns att disponera för uppsatsen. Dels också på grund av den snäva tidsramen har jag avgränsat mig till att bara intervjua personer som kan mötas upp i Göteborg.

Teori

I det här kapitlet presenterar jag min teoretiska utgångspunkt och perspektiv för analysen.

Poststrukturalistisk utgångspunkt

För att förstå queerteori och dess framväxt behövs en förståelse av *poststrukturalism*. Inom poststrukturalismen ifrågasätts den traditionella synen på vetenskap - att det finns en universell sanning där det som finns i samhället är byggt på en inre essens (Ambjörnsson 2016, s 38). Den anti-essentialistiska grundsynen gör att vi kan förstå att det som för samhället ses som sanningar är något som vi snarare har konstruerat. Genom att se världen som konstruerad kan vi hålla oss kritiska till påståenden som säger att våra identiteter är naturliga och på samma vis för alla människor, och har sett likadana ut under alla tider överallt på jorden. Och snarare förstå sanning som tillfällig och bara kommer spegla en viss grupps syn på världen vid en viss tid (a.a, s 39). I min uppsats är detta väsentligt då jag vill undersöka hur personer som erfar lesbiskhet erfar detta i denna kontext här och nu. Inom poststrukturalismen är språket och dess instabilitet det centrala för att förstå skapandet av världen. Språket, inom poststrukturalistiska teoribildningen, skapar vår bild av vad som är verkligt och betydelsefullt, det skapar våra identiteter (a.a, s 41) och subjekspositioner. Språket, precis som allt annat, har ingen inre essens utan ord blir enbart betydelsefulla i relation till vad det inte är, och vi kommer hela tiden söka innebörden av ordet någon annanstans. Eftersom betydelsen av ordet bara skjuts upp görs det omöjligt att stabilisera en sanning kring betydelsen för ordet. Detta medför att ordet är beroende av upprepning för att upprätthålla betydelse. Denna upprepning blir aldrig identisk då den är beroende av vem som säger det och när. Därför är ordet aldrig stabilt och andra förståelser är alltid möjliga (a.a, s 40). För de intervjuade i min studie är att erfara lesbiskhet beroende på de ord som finns att beskriva det, och för intervjupersonerna är en upprepning väsentlig för att upprätthålla betydelse i ordet som de identifierar sig med men också visar på dess instabilitet och föränderlighet.

Ett queerteoretiskt perspektiv

Jag kommer i min analys använda mig av *queerteori*. Att använda mig av queerteori ger mig verktyg till att kunna ifrågasätta samhällets förgivettagna sanningar (Ambjörnsson 2016, s 16).

Mitt mål med analysen är inte att bena ut vad som *är* lesbisk och vad som inte är det utan snarare undersöka hur det som beskrivs som sexualitet i vårt samhälle organiseras, regleras och upplevs. Genom queerteori kan jag få möjlighet att undersöka hur identiteter, handlingar, regler, normer och föreställningar binds samman till det vi på en specifik plats vid en specifik tid kallar för sexualitet (a.a, s 33-34).

Enligt Ambjörnsson (2016) har Michel Foucaults bok och tankar i *The history of sexuality* (1978) betytt mycket för queerteorins utveckling. Ambjörnsson beskriver genom Foucault om hur historiens diagnostisering och uppdelning av människor i olika kategorier skapade nya identiteter, exempelvis homosexuell. Dessa kategorier gav människor identiteter med en specifik historia och ursprung. Språkets ses som avgörande i hur vi ser oss själva och verkligheten (Ambjörnsson 2016, s 41). Genom att dela in människor i kategorier som tilldelades benämningar som sjuka/friska, normala/onormala, bra/dåliga gav de oss nya sätt att kontrollera alla samhällets medborgare på. Vi disciplinerar oss själva för att passa in i den kategorin vi är tilldelad, det accepterade beteende inom kategorin internaliseras så vi följer normen frivilligt och självmant. Denna typ av normaliseringsprocess av hur vi ska bete oss i kategorin vi är tilldelad är en maktutövning som är så pass internaliserad i individen och gör att vi följer normen för att passa in. Foucault beskriver det så här:

“But in thinking of the mechanisms of power, I am thinking rather of its capillary form of existence, the point where power reaches into the very grain of individuals, touches their bodies and inserts itself into their actions and attitudes, their discourses, learning processes and everyday lives.” (Foucault & Gordon 1980, s 39)

Utgångspunkten i queerteori är att makt finns överallt och det är relationer av makt som är själva utgångspunkten för våra självuppfattningar och identiteter. Eftersom vi inte finns bortanför våra maktrelationer så är det väsentligt att undersöka de normaliseringsprocesser som skapar denna makt.

Centrala begrepp inom queerteori

Här presenterar jag begrepp som är viktiga att definiera då de kommer användas som grund i min analys. Jag har valt dessa begrepp då de fungerar som verktyg för min analys.

Subjektsposition är den position som en individ kan ha utifrån den diskursiva praktik individen verkar i. Det är språket som formar den form som definierar subjektet. Det är bara genom att inta en subjektsposition som individen kan bli begriplig för sig själv och andra (Berg &

Wickman 2010, s 47). Jag kommer använda mig av subjektsposition som begrepp för att synliggöra de tillgängliga representationerna av lesbiskhet som individen kan erfara och på så vis identifiera sig som. För att kunna forma en lesbisk identitet måste det finnas en lesbisk representation att stämma av sin identitet emot (Lundahl 1998, s 19). Detta är en ständigt pågående process då de tillgängliga diskursiva representationerna ständigt genomgår förändring (a.a, s 20). I min analys skulle detta innebära att de intervjuade personerna intar och tillskrivs en lesbisk subjektsposition, med tillhörande förväntningar på deras beteende och tyckande utifrån rådande kulturella och sociala föreställningar om vad lesbiskhet är idag.

Heteronormativitet kan enligt genusforskaren Judith Butler först och främst förstås som uttryck för begripliga genus (där kön, genus och sexualitet går ihop på ett begripligt sätt, hon använder termen den *heterosexuella matrisen* för att förklara detta) men också genom ett antagande om att alla är heterosexuella och att det, man och kvinna, är det naturliga sättet att leva på. Heteronormativitet åsyftar också alla maktorgan som vidmakthåller heterosexualiteten som något normalt, naturligt och allomfattande. Som tidigare nämnt finns makten överallt - i institutioner, strukturer, relationer och handlingar och fungerar således som ett aktivt normerande som grundar sig i en binär könsuppfattning där allt som inte passar in blir avvikande - onormalt. Det avvikande inom heteronormativiteten får straff som manifesteras i (förutom i många länder fängelsestraff eller döden) marginalisering, osynliggörande, stereotypisering, kulturell dominans och homofobi (Rosenberg 2006, s 11). Rosenberg förklarar att Butler (2005) menar, med utgångspunkt från Foucault, att det är samhällskollektivet som är heteronormativitetens gränsbevakare. Heteronormativiteten sätter alltså ramar för hur vi som människor blir accepterade i samhället och således också fria. Foucault menar att för att kunna handla i frihet krävs det att vi underkastar oss diskursens (alltså om hur någonting *är*) regler. Heteronormativitet är den normaliseringsprocess av makt som vidmakthåller heterosexualiteten som det normala. I analysen analyserar jag med hjälp av heteronormativiteten de intervjuades utsagor och kan utläsa hur heteronormativitet fungerar som normaliserande och möjlighet till att erfara lesbiskt.

Som nämnt använder Butler den *heterosexuella matrisen* för att förklara hur heteronormativiteten utgår från begripliga genus för att bibehålla makt. Butler anser att kulturellt begripliga kroppar måste utgå från ett stabilt binärt kön då hon menar:

“Kroppar är inte begripliga i sig utan kulturen skapar begripliga kroppar genom den heterosexuella matris som kräver en genusordning med två tydligt identifierbara

kön/genus: ett kvinnligt/feminint och en manligt/maskulint. Dessa två kön definieras som varandras motsatser och är hierarkiskt definierade genom obligatorisk heterosexualitet” (Butler 2005, s 10).

Alltså för att uppfattas som begripliga människor krävs det att vi uppvisar rätt sorts kopplingar mellan kropp, genus och begär. Enligt Butler finns inte manligt och kvinnligt såsom vi känner igen det utanför den heterosexuella matrisen, därför är det av vikt att analysera sexualitet för att förstå genus (Ambjörnsson 2016, s 95). Att vara homosexuell och identifiera sig som kvinna “kopplar” inte rätt då det är “fel” sorts begär som framställs. Likaså om man som kvinna inte visar “rätt” genus. Genom att använda mig av den heterosexuella matrisen kan jag undersöka det som verkar avvikande och annorlunda utifrån normaliseringsprocesser om kön, genus och sexualitet idag och också undersöka hur det intervjuade personerna motsätter sig den heterosexuella matrisen.

Förhållande mellan *performativitet* och queerteori beskriver Butler så här:

“Kännetecknande för begreppet performativitet är betoningen på aktivt verksamma processer. Fokus ligger inte på färdiga, avslutade och fixerade resultat utan på att sociala praktiker aktivt skapar kön/genus, sexualiteter, etniciteter och andra avgörande sociala kategorier. Detta förhållningssätt kännetecknar den så kallade socialkonstruktivismen” (Butler 2005, s 14).

Vi konstruerar världen utifrån aktiva handlingar och i den kontext vi lever i. Våra identiteter blir således aldrig fixerade eller stabila utan är alltid beroende av våra handlingar och sociala praktiker. Butler ser (köns)identiteter som ett ständigt görande som blir till genom ständiga upprepningar vilket ger ett sken av stabilitet i identiteten, och detta sken av stabilitet är beroende av upprepning samtidigt som det innebär möjlighet till förändring. Förändringen kan ske då det inte går att upprepa eller imitera exakt likadant varje gång, det sker då en förskjutning och ger då utrymme för något annat (Butler 2005, 16). Lesbiskheten ser Butler som ett ständigt *görande* och inte ett stabilt *varande*. Beroende på var och hur en gör sin lesbiskhet så blir det görandet ett etablerat, instiftat, cirkulerat och bekräftat varande. Lesbiskheten ska således inte ses som en roll som en spelar, utan det är ett djupt rotat och kroppsligt förankrat görande som det inte går att distansera sig ifrån (Butler 2005, s 67). Genom en ständigt upprepad uppspelning av lesbiskhet som ‘det jag är’ återkonstrueras ‘jaget’ om och om igen som ett lesbiskt-jag. Butler menar att det är omöjligt att upprepa samma ‘jag’ om och om igen och det är i denna misslyckade upprepning som instabiliteten etableras i identiteten som ‘jaget’ utgör. ‘Jaget’ som något ‘jag är’ består av upprepning alltså ett ständigt görande, genom görandet uppnår ‘jaget’

ett sken av en stabil identitet (a.a, s 68). Jag kommer använda mig av begreppet då jag vill undersöka vilka performativa handlingar som (re)producerar de intervjuades subjektivitet som lesbiska.

Ett begrepp som jag använder mig av men som inte är direkt kopplat till queerteori är ”*komma ut*”-*processen*. Lundahl (1998) beskriver “komma ut”-begreppet som ett väsentligt begrepp i den homosexuella identitetsformeringen. Detta för att det handlar om individens möjlighet att kunna förstå och sätta ord på sin sexuella identitet. Ofta handlar begreppet om att erkänna sin “sanna” sexualitet för sig själv och omgivningen. Begreppet är kopplat till upptäckande och erkännande snarare än konstruktion (a.a, s 21). Butler är kritiskt till ”komma ut”-diskursen och menar att ett subjekt som är ‘ute’ inte kan vara fri från sin ‘subjektion’. Alltså när en person “kommer ut” hävdar personen i samma mening att detta är vad jag *är*, men Butler menar att man inte är något utan i samma stund exkludera vad man inte är (Butler 2005, s 62). Butler menar att när vi “lämnar garderoben” så är vi ändå bara “inne” i ett nytt gränslöst sammanhang med nya förhållningssätt för “jaget” (Butler 2005, s 63). Begreppet används i min studie och av de intervjuade, på det sätt som Lundahl (1998) beskriver det och på det essentialistiska sätt som Butler är kritiskt till för att förklara personernas “varande” som lesbiska.

Metod

I denna del kommer jag presentera mitt metodval för studien. Då jag rör mig i ett kultur - genusvetenskapligt fält är mitt mål med studien inte att komma åt ‘sanningen’ utan ge en så komplex bild som möjligt av att forma en lesbisk identitet. Genom att använda mig av intervjuer som metod kan jag nå kvalitativa kunskaper i form av erfarenheter och berättelser. Min empiri är de fem personerna jag har intervjuats erfarenheter och föreställningar. Det är genom denna “sanning” som jag kommer föra min analys inom. Mitt teoretiska angreppssätt gör att jag kommer se empirin genom ett queerteoretiskt perspektiv som ger en viss kunskap utan att för det säga att det är den ‘sanna’ kunskapen.

Intervjuerna

Jag har valt att arbeta med semistrukturerade intervjuer i denna kvalitativa studie då jag vill komma åt de intervjuade personernas perspektiv på världen och utveckla mening ur deras erfarenheter (Kvale & Brinkman 2014, s 17). I intervjusituationen har jag använt mig av ett frågeschema (bifogad) men lät också intervjupersonen prata fritt. Genom att använda intervju

som metod i min studie fick jag ett kvalitativt material som i sin tur gav mig kunskap om lesbiska erfarenheter som inte går att nå på annat vis än genom den intervjuade personen själv (Fägerborg 2011, s 96). Sammanlagt gjordes fem stycken intervjuer med personer som identifierar sig själva som lesbiska i åldern 21-27 år som bor i Göteborg. Intervjuerna sträckte sig mellan 30-45 minuter och varje intervju genomfördes under en och samma gång. Genom att utgå från frågemallen fick jag de intervjuade personerna att prata om ungefär samma saker även om frågorna ställdes i olika ordning och följdfrågorna jag kom på under samtalets gång blev olika för de olika personerna. De intervjuade personerna gavs utrymme att tala rätt fritt även om jag ibland styrde samtalet efter frågemallen för att få intervjuerna att landa i ungefär samma samtalsämnen. Det fria samtalet gav personerna utrymme att fundera och diskutera sina svar och jag lät ofta personen få fundera och återkomma till frågorna. Eva Fägerborg (2011) belyser vikten av att få den intervjuade personen att berätta snarare än att vikten ligger på att man som forskare ska ställa alla sina frågor. Hon menar också att det är just i utrymmet där den intervjuade personen får tala fritt det kan hända mycket för intervjun och att det är det som gör intervjuformen så spännande (a.a, s 93). Det som är viktigt och som ligger till grund för kvalitativa intervjuundersökningar är en medvetenhet om att intervjupersonernas subjektivitet konstrueras under intervjun och kan inte "avslöjas" på ett sätt som skulle vara deras "sanna jag". Intervjun är en social praktik, en interaktion som är historiskt och kulturellt specifik och således blir analysen av intervjun begränsad till det som äger rum under intervjutillfället med dess frågor och svar (Kvale & Brinkman 2014, s 123).

Min roll som forskare

Några av de intervjuade personerna känner jag väl från tidigare medan andra känner jag knappt och två inte alls. Detta kan såklart ge olika resultat i intervjun och därför är det viktigt att jag reflekterar över min roll som forskare i denna studie. De personer som känner mig sen tidigare pratade avslappnat och tryggt vilket gav många långa svar på mina frågor. Dock kan det finnas en risk i och med att de känner mig sen tidigare och då kanske inte berättar allt eftersom de kan se vissa saker som en självklarhet och att jag "redan vet" det och det kan medföra att delar av svaret eller resultatet försvinner. Medan de som inte känner mig eller känner mig knappt kanske blev mer reserverade då frågorna i vissa fall kunde vara rätt personliga. Här ska tilläggas att det alltid fanns möjlighet att inte behöva svara på frågan om den intervjuade inte ville det. Men i och med att de inte kände mig sen tidigare medförde kanske det att jag kunde få mer ärliga svar från dem än från de som kände mig sedan tidigare. Detta på grund av att de visste att jag inte

visste något om dem och därför inte kunde ta något för givet. Det framkom tydligt innan intervjun att jag också identifierar mig som lesbisk. Det ser jag som en fördel då det är lättare att öppna upp sig till en "likasinnad" men dock kan det också bli en nackdel då vissa saker kanske ser som självklara och inte behöver förklaras då jag "redan vet". Jag har haft en medvetenhet om att jag också har med mig värderingar, erfarenheter och tankar som för mig är självklara i min lesbiska subjektivitet och som jag kanske tar för givet att andra delar med mig. Kavle och Brinkaman (2014) poängterar just vikten av att reflektera kring sin roll som forskare och vilka subjektspositioner jag intar som intervjuare. Jag har dels en roll där jag intresserar mig för intervjupersonen åsikter och attityder kring ämnet något som Kavle och Brinkman kallar för opinionsundersökaren. Jag ville ju också komma åt intervjupersonernas erfarenheter och genom att inta en subjektsposition som de kunde känna igen sig (att erfara lesbisk i detta fall) och vara på en "vänskapsnivå" kunde jag ställa frågor som jag annars inte kunnat ställa. Jag som intervjuare har inte varit passiv under intervjun utan har deltagit aktivt som i ett samtal. Denna typ av intervjuare kallar Kavle och Brinkman för deltagaren (a.a, s 125). Vilken subjektsposition jag intar som intervjuare är varken bättre eller sämre utan ger mig olika möjligheter till att skapa mening och producera kunskap - och detta såklart utifrån min forskningsfråga (a.a, s 128).

Behandling av material

Jag har transkriberat intervjuerna och hittat teman som ligger till grund för min analys. Genom att göra tematiseringen till en del av analysen har jag kommit mitt material nära. Jag kunde då se mönster, motsägelser och komplexiteter (Öhlander 2011, s 278). De teman som ligger till grund för min analys har jag skapat genom mitt teoretiska perspektiv samt forskningsfråga när jag i transkriptionerna letat eller upptäckt gemensamma erfarenheter eller utsagor och sedan samlat dem under fyra olika teman. Temana kom att bli, "Valbarheten", "Separatism", "Stereotyper" samt "Att inte orka". Det är omöjligt att visa allt mitt material, något som Rennstam & Wästerfors (2015) kallar för representationsproblemet. Det är därför av nödvändighet att sälla på det här sättet som jag har gjort (a.a, s 220). Att strukturera upp mina transkriptioner efter teman gav mig en bättre överblick och genom att arbeta på detta sätt med mitt material så menar Kavle (2007) att det underlättar jämförelser och hypotesprövningar (a.a, s 6).

Urval

Urvalet har gjorts på ett halvstrategiskt sätt då personer i min närhet själva har sökt sig till studien efter jag hade skrivit en efterfrågan på sociala medier om att jag sökte intervjupersoner som identifierade sig som lesbiska. Jag valde sedan ut personer som jag ansåg passade för studien. Jag har inte haft ett mål i att fånga in så många olika erfarenheter som möjligt utan har bara fokuserat på personens lesbiska erfarenheter som urvalsprincip. Genom att de själva fick söka sig till mig och identifiera sig själv så behövde inte jag definiera dem. Jag gjorde detta strategiska urval för att det är relevant för min frågeställning och syfte. Det är bara personer som har erfarenheten av att identifiera sig som lesbiska som kan ge mig den generaliserande kunskapen av att erfara lesbiskt (Öberg 2011, s 62). På grund av den snäva tidsramen för uppsatsen begränsades urvalet till att intervjua fem personer som lever i Göteborg.

Etiska hänsynstaganden

Eftersom studien rör människor och människors liv och med tanke på ämnesvalet som kan ses som extra känsligt så är den etiska aspekten i behandling av materialet viktigt. Svensson & Ahrne (2011) menar att det är viktigt i kvalitativa undersökningar med ett informerat samtycke mellan forskare och intervjupersoner, principer som rör konfidentialitet, det vill säga att personer anonymiseras samt principen om nyttjandekravet ska respekteras (a.a, s 31). Innan intervjun informerade jag intervjupersonerna om mitt syfte med min studie, hur intervjun skulle gå till samt vad materialet kommer användas till. Jag berättade också om att det var helt frivilligt och att det var okej att inte svara på alla frågor. Dessutom gavs information om att alla personerna skulle anonymiseras i den mån det är möjligt.

Analys

I detta kapitel analyseras mitt empiriska material tematiskt med hjälp av queerteori. Jag kommer att gå igenom fyra teman som jag har funnit i materialet - valbarheten, stereotyper, separatism samt 'att inte orka' en lesbisk subjektsposition.

Valbarheten

Vid intervjutillfället frågade jag mina intervjupersoner när de ansåg att de "blev" lesbiska. Svaren jag fick visade på en ambivalens mellan att veta att man "alltid har varit det" och att man själv valt att vara det. De hade en konsensus i att lesbiskheten alltid är valbar men inte alltid lika valbar att välja bort. Simone beskriver det såhär:

"För mig är lesbiskhet inte något som jag kan välja, utan det är bara något jag är. Jag vill inte säga begär, men det finns i mig. Men sen kan jag också tänka att jag tror att alla har nån lesbiskhet [...] samhället har format oss och kategoriserar, så då tror jag att man kan välja lesbiskhet men man kan inte välja bort det..." - Simone

Simone vet att hon *är* lesbisk och därför är det inget hon kan välja att vara eller inte vara då det är så hon *är*. Hon argumenterar för att alla bär på en lesbisk essens och hon menar att samhället har gett oss ramar till hur det är att vara lesbisk och därför kan man således också välja att leva inom de ramarna eller inte.

Den tidiga sexualitetsforskningen genomsyras av diskussioner om sexualitet som en inre essens eller som en produkt av sociala konstruktioner. Genom queerteori blir vi medvetna om att det inte handlar om en inre essens utan att vi blir till i en specifik historisk och kulturell kontext. I mina intervjuer förekommer det att de intervjuade personerna, likt Simone, hänvisar till en inre essens när de förklarar sin sexualitet. Steven Epstein (1998) förklarar detta genom hur lesbiska (och gays) hela tiden försöker hitta sätt att legitimera sin form av sexuellt uttryck genom olika modeller av förklarande, strategier och försvarande. Detta legitimerande artikuleras både på en individuell nivå samt på en kollektiv nivå. I samspelet mellan den individuella självförståelsen och det kollektiva politiska legitimeras sexualiteten (a.a s 136).

Till skillnad från Simone har Alice haft det svårare att identifiera sig som lesbisk då hon inte känner igen den medfödda lesbisk essensen:

“Jag har haft ganska svårt att våga identifiera mig som lesbisk i och med att jag har haft en pojkvän och hela den grejen. lesbisk för mig är något man föddes med, att man visste sen man var 4 för då började man spela fotboll istället för att dansa med dom andra tjejerna, det är det som lesbisk, antagligen för att folk går efter den där boken [Lesbisk identitet av Lundahl 1998]. För mig har det varit en bugg, ‘nä jag är bisexuell fast jag verkligen inte vill vara med killar’, och det kom ganska sent att jag vågade identifiera mig som lesbisk.” - Alice

Alice hänvisar till normer och föreställningar hon har kring vad som gör en lesbisk. Hon såg sig inte som lesbisk då hon hade haft en pojkvän tidigare och dessutom tar hon upp här hur lesbiskheten, eller det avvikande, skulle manifesteras redan i barnaålder vilket det inte gjorde för henne. Lundahl (1998) beskriver hur de intervjuade kvinnorna i hennes studie kunde förstå sin lesbiskhet idag genom att retroaktivt sätta ord på deras annorlundaskap när de var små. Många av kvinnorna i Lundahls studie beskriver sig just som “pojk-flickor” när de var yngre och kan genom sitt avvikande beteende då förstå sin lesbiskhet nu (a.a, s 49). Utifrån detta kan jag förstå Alice svårighet i att förstå eller se sig själv som lesbisk då hon inte har känt sig “annorlunda” från de andra tjejerna som barn. Hon har fört sig inom den mall och den subjektsposition som funnit tillgänglig för henne som tjej och kan därför inte koppla lesbiskheten till sin barndom och som något hon “alltid har varit”. Alice har tidigare alltid förhållit sig till den heterosexuella matrisen som upprätthåller ordningen mellan kropp, genus och sexualitet och har uppvisat en genusbegriplighet som gjort henne social erkänd och begriplig som människa (Berg & Wickman 2010, s 42). I och med att hon intar en lesbisk subjektsposition stör hon den heterosexuella matrisen och blir avvikande samt onormal. Identitetsformation är en process som hela tiden är i rörelse och bygger på sociala faktorer såsom dikotomiskt tänkande (normal/onormal) om sexualitet, politiska ideologier samt genusförväntningar. Ett dikotomiskt tänkande kring sexualitet hämmar bisexuell identifikation genom att uppmuntra individer att betona sina hetero- eller homosexuella erfarenheter och därigenom producera en koherent berättelse av antingen en hetero- eller homosexuell identitet och detta genom att omtolka tidigare händelser i livet (Rust 1993, s 30).

Ambivalens visar sig i en senare del av intervjun med Alice då hon tänker att lesbiskheten alltid finns i henne men att det återigen handlar om ett val i att uttrycka den. I citatet nedan beskriver hon hur hon alltid känner att hon *är* lesbisk även om hon skulle avvika från normerna i hur man *är* lesbisk:

“[...] jag tänker att lesbiskheten alltid finns i en. Men att man kan välja att uttrycka den. Eller inte. För även om jag skulle ligga med en kille imorgon så skulle jag ändå identifiera mig som lesbisk eller känna mig lesbisk här inne [lägger handen på bröstet]. Men sen finns det säkert dom som har haft förhållanden med tjejer men sen gifter sig med en man och säger ‘jag är inte lesbisk längre’. Och då får dom säga det men jag tror ändå att lesbiskheten finns där inne.” - Alice

Rust (1993) hänvisar till Blumstein och Schwratz publikationer (1974, 1976, 1977, 1990) om bisexuellt beteende och identitet för att förklara föränderligheten i människors sexualitet och sexuell identitet samt om normaliteten av motsägelser mellan individens sexuella identitet och sexuella beteende. Blumstein och Schwratz förklarar hur en individ kan ha flera olika kombinationer av identitet och beteende såsom i exemplet som Alice ger i citatet ovan, en lesbisk identitet men med ett bisexuellt beteende. Simone ser inte heller ett “problem” i att identifiera sig som lesbisk trots motsägelser mellan den sexuella identiteten och det förväntade sexuella beteendet när hon berättar:

“[...] jag tänker att man kan vara, eller identifiera dig som lesbisk och sen ha en relation med en snubbe liksom utan att du slutar vara lesbisk då, men du utövar inte lesbiska praktiker. Mer så. Jag tänker, som jag sa innan, alla är det.” - Simone

Likt Simone skiljer Alice också på lesbisk sexualitet och lesbisk identitet:

“Ja och så tänker jag också typ att lesbiskhet handlar inte för mig om vem vill jag ligga med, det handlar mycket mer om hur jag vill leva, och det handlar mer om mig personligen och inte mig i relation till andra tjejer egentligen. Min lesbiskhet uttrycks i en relation med andra tjejer men det är inte för att jag har relation med andra tjejer, det är inte det som är min lesbiskhet liksom. För jag kan ibland, med killar som jag tycker mycket om och har en nära relation med, ibland ligger vi, och jag känner mig aldrig mindre lesbisk för det. För då kan jag, för att jag på någotvis har i min lesbiskhet kritiserat heteronormen då kan när jag ligger, med en kille, väldigt sällan, men ibland med en kille jag har relation med, återta makten [...] - Alice

Alice berättar i citatet ovan att lesbiskhet för henne handlar mer om hur hon lever än vem hon ligger med. Genom att bara identifiera sig som lesbisk menar hon att hon kritiserar heteronormen och genom det kan vara medveten om sina val när hon väljer att ligga med en kille. Silje berättar nedan hur hon också ser på lesbisk mer som ett levnadssätt snarare en bestämd sexualitet:

“Ja alltså jag ser det nog mer som liksom hur man lever liksom. Att man lever lesbiskt och jag har gjort det i perioder under livet men inte liksom helt eller fullt ut. Och sen är det klart att man kan identifiera sig, som nu är jag lesbisk eller inte. Men jag tror absolut inte att det är hugget i sten. Jag tror det är lite man identifierar sig utefter hur man lever och det kan ändras hur man lever.” - Silje

Till skillnad från individuella essenser så är sociala kontexter alltid i förändring. Denna kontexts ständiga föränderlighet medför nya sätt att identifiera sig på. Det kan vara språket som ändras eller bilden av vad som utgör en lesbisk identitet som förändras (Rust 1993, s 46). När Silje säger att man identifierar sig utefter hur man lever så kan man tolka det som ett konstruktivistiskt antagande.

Även om mina intervjupersoner beskriver en slags förståelse i att deras identiteter är skapta utifrån sociala konstruktioner och hur dessa hela tiden bär till en möjlig förändring för identiteten. Så finns det samtidigt en parallell beskrivning av sexualiteten som en inre essens hos individen, det vill säga när dom kopplar sin lesbiskhet till något dom “alltid har varit” eller “alltid vetat”. Rust (1993) förklarar att individer själva sällan uppfattar sina sexuella identiteter som socialt konstruerade och föränderliga. Hon menar att individer uppfattar sin egna sexualitet som stabil och essentiell och det är genom ett retroperspektiv av sexualiteten som individen kan uppfatta förändringar i identiteten. Detta genom att de “upptäckt” och “accepterat” sin sexualitet genom “komma ut”-processen. “Komma ut”-processen är en målinriktad process som syftar till att bli enhetlig och stabil (a.a, s 46). För mina intervjupersoner är att “bli” lesbisk en målinriktad process som handlar om just “upptäckandet” av den essentialistiska identiteten. Essentialism är en viktig faktor i den sociala kontexten som individen försöker lokalisera sig inom och det är helt rimligt att individer hänvisar till essensen av sexuella identiteter när de formar sin identitet (a.a, s 47). Det mål som processen kan ha och till vilket individen väljer att rikta sig emot bestäms utefter vilka möjligheter som finns i de sociala konstruktionerna av identitet. Detta resulterar i att många individer har två möjliga val av social sexuell identitet. Antingen en heterosexuell identitet eller en homosexuell identitet. Bisexualitet som en giltig form av sexuell identitet menar Rust (1997) inte är möjlig då den inte ses som en permanent möjlighet i en värld uppbyggd av dikotomier. Målet i “komma ut”-processen är att upptäcka sin hetero- eller homosexuella essens (a.a, 47). Essensen “upptäcks” genom yttranden som individen tror sig reflektera denna inre essens - alltså hennes sexuella tankar, känslor och beteenden. De intervjuade personerna i min studie ger exempel på hur dessa yttranden kan bete sig olika, och är varken konsekvent heterosexuella eller konsekvent homosexuella. Det

resulterar i en stor variation av personers erfarenheter av vad som formar en lesbisk identitet när de försöker pressa in sig själva i en dikotomisk modell av sexuella identiteter.

Stereotyper

Ingen av de intervjuade personerna i min studie ansåg sig vara stereotypt lesbiska utifrån sina egna föreställningar om vad som utgör stereotypiskt lesbiska. Men de kunde ge mig exempel på lesbiska stereotyper som finns i samhället idag. "Butchen" och "femmen" kom upp i majoriteten av intervjuerna som stereotyper som de som lesbiska var tvungna att på ett eller annat sätt förhålla sig till. (Butchen är den lesbiska kvinnan i typiskt maskulina kläder medan femmen kan förstås som en lesbisk kvinna som uttrycker mycket femininitet). Simone berättar om sina föreställningar av lesbiska stereotyper:

“ja men alltså jag tänker, om man ska dela upp det väldigt enkelt så finns det den här som alla tycker liknar en kille och den som alla tycker liknar en tjej och det tycker jag också är väldigt, eller man kan få frågan ibland, typ “vem är killen i erat förhållande?”. Så att ja det finns det ju [stereotyper].” - Simone

Alice delar denna bild med Simone

“Jag tänker såhär typ allmänt hur man pratar om lesbiska, att det finns butchen och de mer feminina [...]” - Alice

Schneider (1997) beskriver liknande resultat i sin forskning om unga lesbiska och deras syn på lesbiska stereotyper. De har, precis som de unga personerna i min studie, en distans till dessa typer av manhaftiga stereotyper och de hänvisar dem till något som är förgånget eller att en sån typ av lesbisk identitet var något som fanns förut men inte längre (a.a, s 75).

För att kunna forma sin lesbiska identitet behöver individen stämma av sin identitet mot tillgängliga lesbiska representationer. Vilka specifika representationer som finns tillgängliga är kulturellt, historiskt och socialt förankrade (Lundahl 1997, s 19). Representationer kan handla om stereotyper. Ambjörnsson (2016, s 64) förklarar genom Stuart Hall hur stereotyper uppkommer genom att ta vara på några få, enkla, lättförståeliga och erkända egenskaper hos en individ eller grupp. Sedan får dessa egenskaper representera allt för gruppen eller individen och reducerar således personen eller gruppen till en fast och förutsägbar identitet. Genom queerteorin utmanar man föreställningen om stabila och enhetliga identiteter, detta genom att undersöka de positioner eller erfarenheter som går emot det förväntade och som på olika sätt

ifrågasätter den “normala” ordningen. De personer vars handlingar motsätter sig det som antas vara stabilt och enhetligt gör motstånd mot föreställningen om identiteter som just stabila (a.a, s 119). Tove beskriver hur hon har förhållit sig till stereotyper när hon har utvecklat sin lesbiska identitet så här:

“Det har varit lite olika i olika tider i min lesbiskhetshistoria. När jag ‘blev’ lesbisk då tänkte jag att jag behövde bli, eller se ut på ett annat sätt för att ragga på tjejer eller få tjejer. För att jag tänkte att folk tror att jag är hetero om det inte syns att jag är lesbisk. Men där i början klippte jag håret för jag tänkte att jag skulle ha en liten så ‘lesbisk look’. Det var så i början, 2012, i alla fall här i Göteborg. Då såg folk att jag var lite lesbisk.” - Tove

och berättar sen hur hon kom på att man inte behöver förhålla sig till stereotypiska bilder:

“[angående att andra lesbiska har kort hår] Ja i början var det ju det. Men sen kom jag ju på att det finns lesbiska som inte ser ut så också.” – Tove

Tove var rädd för att det inte skulle synas att hon var lesbisk och tas för att vara heterosexuell och inte “få” några tjejer. Ambjörnsson (2016) hänvisar till Ulrika Dahl som menar att det är vanligt bland lesbiska att premiera det “icke-feminina”, dels genom uttalad “butchighet” men också avsaknad av en heteronormativ femininitet. Feminina lesbiska och andra queera “femmes” måste om och om igen “komma ut” och bevisa sin queerhet för att inte avfärdas (Ambjörnsson 2016, s 165). Tove premierade ett icke heteronormativt feminint utseende och på det sättet förstärker hon sin avvikande sexualitet. Hon kan, genom ett mindre feminint uttryck, bli mer begriplig som icke heterosexuell då hon bryter från den heterosexuella matrisen vilket medför att det gör det lättare för henne att “få” tjejer. Att ha kort hår blir här en performativ handling av lesbiskhet. Schneider (1997) har i sin forskning sett att stereotypa bilder av lesbiska skapar en förvirring när unga personer utvecklar en lesbisk identitet och tänker att de måste ta till sig av dessa bilder av hur en lesbisk ser ut och “är”. Detta trots att Schneider menar att synligheten av olika typer av lesbiska identiteter ökat det senaste. Genom “komma-ut” processen förstod personerna i hennes studie att personlig stil involverar olika val (a.a, s 74-75). Tove beskriver hur hon senare i sin “lesbiska historia” kom på att det finns lesbiska som inte ser ut på det sättet hon tänkte att lesbiska såg ut. Matilda å andra sidan berättar hur hon förhåller sig till “femmen” och de föreställningar som sammanfaller med den positionen:

“[...] jag vill gärna identifiera mig med femme lesbiska asså men jag är nog lite för butchig by hearts tror jag för att riktigt bli femme. Men skulle vilja identifiera mig med såna som är superpiffiga brudar som vill va med andra brudar för att man kan låna varandras kläder och måla varandras naglar [...] När jag var i Berlin i somras minns jag att jag hamnade i en situation med en annan kvinna som var queer och då pratade vi om våra liv och jag minns inte riktigt men jag sa att jag var lesbisk eller ‘min ex flickvän’ eller något, något som jag gör för att visa att vi är on the same team liksom, och då minns jag att hon sa ‘Va!? det skulle jag aldrig kunnat gissa! du ser verkligen inte lesbisk ut’. Och jag minns att jag blev glad! det är en sån grej jag har funderat på i efterhand varför tar jag det som en komplimang att jag ser heterosexuell ut? Jag tänker, att hon bekräftade för mig att jag såg kvinnlig ut asså att jag var attraktiv heterosexuell. Och det är väl någonting man kanske inte vill vara men jag vill ändå eftersträva något slags heterosexuellt kodat utseende. Eller jag har tänkt väldigt mycket på det sen dess.” - Matilda

I citatet ovan säger Matilda att hon vill kunna identifiera sig med “femmen” trots att hon tror att hon är för “butchig” för att kunna göra det. “Femmen” precis som “butchen” kan fungera som en position som utmanar de föreställningar som finns om att kön och identitet är fasta och stabila. “Femmen” definieras av sin feminint kodade klädstil samt accessoarer och skulle lätt kunna misstas för att vara en heterosexuell kvinna. Detta beskriver Matilda i sitt möte med en queer person i Berlin som antog att hon var en heterosexuell kvinna. Skillnaden mellan den queera femmen och den heterosexuella kvinnan, som skulle kunna läsas och förstås som likadana, är att femmen traditionellt är lesbisk identifierad och väljer kvinnor framför män. Något som Matilda gör. När femmen klär upp sig och gör sig attraktiv gör hon inte det för mäns skull utan för andra kvinnor om inte för sig själv. Detta motsäger sig heteronormativiteten då den feminint kodade kvinnan vanligen klär sig attraktivt för en mans skull och njutning (Ambjörnsson 2016, s 121-122). Ambjörnsson (2016) hänvisar till Ulrika Dahl som menar att femmen måste betraktas som både ett identitetsuttryck men också som en politik då femmen ifrågasätter förgivettagna normer kring genus och sexualitet (a.a, s 123).

Genom att koppla detta till Butlers performativitetsbegrepp kan jag tolka att Matilda spelar eller gör sin könsidentitet och genus “rätt” men begär “fel”. En socialt stabil identitet menar Butler vilar på en ständig upprepning av akter. I varje upprepning av att göra exempelvis kvinna, så förskjuts innebörden av kvinna då man aldrig kan upprepa på exakt samma sätt varje gång. Det förskjutande “fel-görandet” kan göras omedvetet eller medvetet men skapar en förståelse i att identiteter aldrig kan ses som stabila eller enhetliga (Butler, 2005, s 14). Matilda avviker från

den heterosexuella matris som bygger på förståelsen om identiteter som enhetliga och begripliga genom att ha "fel" sexualitet till sitt annars begripliga genus och kropp. När någon då säger att hon ser heterosexuell ut förutsätter denne Matildas identitet som kvinna inom heteronormativiteten. Detta menar Butler (2005) kan förstås som en subversiv performativitet, det vill säga att femmen (och butchen) ger en falsk identifikation med heterosexualitet (a.a, s 90). Enligt ett queerperspektiv är de identiteter som är subversiva de identiteter som förlöjligar den heteronormativa ordningen, där genus och begär förväntas följa en viss kropp. Genom en subversiv performativitet möjliggör man förändring och uppluckring av heteronormativiteten (Ambjörnsson 2016, s 123).

Matilda berättar i citatet nedan om hur butch-och femme-positioner kan ge intrycket av en heterosexuell imitation:

"Nä jag vill inte heller känna mig butchig! jag gillar att vara liksom den [...] Om man säger att man har en typ så är min typ inte 'butch' tjejer. Asså jag gillar ändå andra 'femme' tjejer. Jag gillar att vi är lika på det sättet. Men jag gillar ändå att gå igång på att känna mig passiv i vår relation, vara den som då och då är så här lite aah tjej... När man blir så tydligt tjejen i relationen. Det har hänt mig jättesällan, men om man är med någon som är extremt 'butchig', jag har varit med två tjejer som var super 'butchiga', och då är det så jag känner mig så jävla.. det känns så konstigt när man går ut med dem, och jag minns att jag var ute och klubbade med dem och det blir så tydligt. Vi har en sån extremt tydlig heteronormativ relation just nu." - Matilda

Alice ger uttryck för liknande tankar som Matilda:

"[...] däremot att kan jag känna att det finns en fara i, om det finns stereotyper, att de feminina lesbiska attraheras av de icke-feminina lesbiska, där kan jag känna att man försöker efterlikna de maktförhållanden som finns i.., så på något vis kan jag märka själv att jag dras till dom med kanske mer feminina uttryck. Att jag inte vill hamna i dom maktförhållanden [...] Jag kan bli lite rädd för det när det blir tydliga stereotyper och därför blir kvinnligt kodade uttryck för mig mer viktigare. Fast jag inte vill att det ska vara det, men jag märker själv att jag faller där." - Alice

Alice beskriver här hur hon är rädd för hur butchen och femmen tas som stereotyper som eftersträvar och efterliknar ett heteronormativt beteende. Genom att butch-femme parrelationen skulle efterlikna ett heterosexuellt parförhållande så befäster man normen kring heterosexualitet och kön något som Alice beskriver som problematiskt. Ambjörnsson (2016) beskriver denna syn på butch-femme paret som en klassisk feministisk kritik då den bara skulle reproducera en

heteronormativ patriarkal ordning. Genom en queertolkning av butch-femme parrelationen kan man istället förstå relationen som just icke-heteronormativ då den inte bygger på ett heterosexuellt begär (a.a, s 121). Butchen och femmen återanvänder föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt men gör det i en lesbisk relation. Genom att använda ord som maskulint och feminint kan man koppla bort de fysiska attributen från en biologisk kropp (a.a, s 120). Butchen och femmen stör den heteronormativa ordningen, och så också den heterosexuella matris som säger att kropp, genus och begär ska gå ihop, då de kan koppla bort genus ifrån kropp.

I intervjuerna uttrycks det en önskan och tanke om att lesbiska skulle porträtteras som den "vanliga" tjejen i populärkultur och inte representeras av en lesbisk identitet som tar över hela tjejen som person. Alice beskriver här nedan hur hon tänker att en kärleksrelation i film mellan två tjejer som inte handlade om deras lesbiska identitet skulle ha räddat henne från "det där hemska förhållandet" med sin pojkvän i tonåren. Hon beskriver också att hon aktivt arbetar inom teatern för att få lesbiska kärleksförhållanden att bara vara kärleksförhållanden och inte handla om lesbiskheten i sig.

"Jag tänker typ om Alice 13 år fick se filmer, kärleksfilmer som mellan lesbiska som inte handlade om att dom var lesbiska. Om jag hade fått slippa det där hemska förhållandet då liksom. Jag går ju teater nu, det är ju inte film, men för att jag vill att det ska synas och för jag inte vill att det ska handla om att det är lesbiskt utan bara att det finns." - Alice

Likt Alice beskriver Simone i citatet nedan att hon stör sig på filmer där lesbiska är med och där fokus just ligger på deras lesbiskhet. Hon menar att det medför att lesbiskheten porträtteras som något avvikande.

"Ja det tycker jag, men inte att det ska va, eller jag kan tycka att ofta i filmer att det handlar om lesbiska, att det är fokus på just lesbiskheten och det kan jag störa mig på, eller då kan jag tycka att då gör det till att något som är avvikande [...]" - Simone

Matilda har också en önskan om att se lesbiska personer i populärkultur som inte blir avvikande på grund av deras lesbiskhet:

"Typ naturlig, asså en helt vanlig jävla kvinna som varken är butch eller liksom sexuellt avvikande eller mystisk eller sådär utan bara nån i nåt tjejgäng i nån amerikansk serie som bara är lesbisk liksom asså jag tänker på hon i 'pretty little liars' jag tycker ändå att det är en bra representation." - Matilda

Tove ger exempel här nedan på hur en “vanlig tjej” skulle kunna ge möjlighet till en nyanserad bild av lesbiska:

“jag bara tänkte spontant på Ellen Page, hon känns som en vanlig tjej. Kristen Stewart. Att dom ger en nyanserad bild, eller hjälper till att ge en nyanserad bild av lesbiska” -Tove

Det som dom intervjuade personerna beskriver i de tre citaten ovan tolkar jag handlar om en vilja att inkluderas i heteronormen. Heteronormen fungerar oftast genom en exkludering av det obegripliga som gör det till något avvikande. Tillexempel när lesbiska porträtteras inom populärkulturen som i film görs dom till något avvikande genom deras lesbiska identitet i relation till den vanliga heterosexuella identiteten. Genom att inkluderas i heteronormen så menar Rosenberg (2002) att normen lägger beslag på avvikelserna. Detta görs dock inte genom att ge det avvikande mer plats eller större utrymme utan snarare handlar det om ett sorts erkännande på heteronormativitetens villkor (a.a, s 100-102). De(t) avvikande får vara med så länge de(t) rättar sig in i det heteronormativa leden. När dom intervjuade personerna pratar om önskan om den “vanliga tjejen” som bara ‘råkar’ vara lesbisk i film handlar det om en önskan av att ingå i det normala, och således också bli accepterad.

Genom lesbiska stereotyper vidmakthålls heteronormativitet. Stereotyper förpassas ofta till negativa kännetecken och det är med hänvisning till såna stereotypiska egenskaper som lesbiska avfärdas, utsätts för homofobi, eller andra jobbiga konsekvenser som lesbiska stereotyper förringar (Ambjörnsson 2016, s 64). Mina intervjupersoner tog avstånd från att identifiera sig med stereotyp lesbiska egenskaper och dessutom kände de avsmak när lesbiska porträtteras som stereotyper i populärkultur. Detta kan kopplas samman med en rädsla för vad just konsekvenserna av att stereotypiseras som lesbisk kan medföra. De pratar om den “vanliga tjejen” som ett ideal och jag tänker att det handlar om att inte behöva kategoriseras som en identitet med fasta egenskaper, den “vanliga tjejen” kan vara mångfacetterad och inte alls en lika fast identitet som den “lesbiska tjejen”.

Separatism

Under mina intervjuer uttryckte de intervjuade personerna ett behov av att separera sig från män för att kunna utveckla en lesbisk identitet. Det var genom att välja bort män som den lesbiska identiteten kunde väljas och så också individens möjlighet att agera lesbiskt. Istället för män valde de intervjuade personerna kvinnor och/eller andra lesbiska att umgås med. Silje

förklarar i citat nedan varför hon aktivt valt att separera sig från män i romantiska- men också vänskapsrelationer:

“Av personliga och politiska skäl. Alla relationer, både vänskap och kärleksrelationer jag har haft med män någonsin har varit, känns ofria, jag har känt mig i underläge, liksom strukturellt plan som inte går att undvika men också konkret. Och dom killar jag har varit kompis med har alltid slutat i att de har haft ett sexuellt intresse i mig, och alla killar jag har varit ihop med, jag tycker de är osköna, tråkiga, typ känslomässigt utsugande, väldigt svårt att utvecklas, känner att jag skulle ha svårt att växa som människa i en relation med en man. Men däremot kände jag att jag gjorde det med mina kvinnliga vänner och då tänkte jag att det vore fett bara ha då kvinnor i sitt liv.” - Silje

Det Silje proklamerar i citatet ovan är hur hon upplever heteronormativa konsekvenser i sin roll som kvinna, så som att känna att hon är i underläge och som ett sexuellt objekt, detta gör att hon måste välja bort män för att kunna växa som människa. Något hon känner att hon gör med sina kvinnliga vänner. Hon berättar också hur hon har känt sig ofri i relationer med män och således blir ett bort väljande av män en möjlighet att agera friare som kvinna och människa. Hennes val fungerar som en motståndstrategi till heteronormativiteten och också som en viktig del i en lesbisk identitetsprocess.

Tove ser också valet att separera sig från män i största allmänhet som en smart lösning på att inte behöva underkasta sig den heteronormativa maktordningen. Genom att separera sig från män förklarar hon att hon kan bli sig själv:

“Jag tycker ju att det är smart att vara lesbisk. Jag tycker jag är lite bättre än alla andra som inte är det, det är ju ganska narcissistiskt kanske, men det är bara för att jag vet ju hur det har förbättrat mitt liv också typ att leva separatistiskt lära sig att tycka om sig själv som en person och inte som en tjej i relation till killar. Och det kan ju låta hårt att man ska behöva leva separatistiskt för att bli sig själv men för mig känns det verkligen som att det har varit så. Att jag har varit osäker och sett upp till killar, lyssnat på kill-musik... Det var ju jag då, men nu känns det så himla onödigt att göra de sakerna för tjejer är så himla mycket bättre. Så då vet jag inte om det handlar om...jag vet inte om det var lesbiskheten som förde in mig i de separatistiska rummen eller om det var tvärtom men... ja båda sakerna var ju bra.” - Tove

Tove förklarar ovan hur hon slutade lyssna på “kill-musik” och se upp till killar överlag i sina tonår, hon förklarar att hon behövde sluta gör det för att kunna bli sig själv. Schneider (1993)

påpekar i sin forskning att kvinno-identifierande subkulturer som finns tillgängliga för unga kvinnliga lesbiska är en bidragande faktor för möjlighet till lesbiskt identitetskapande (a.a, s 77). Jag tänker att kvinno-identifierande subkulturer, som Tove beskriver musik skapad av kvinnor, bidrar till att kunna se och göra representationer av kvinnor utan att se dem representeras i relation till män och på så sätt är det en strategi till att skapa lesbisk identitet. Silje beskriver i citatet nedan just separatismen som en aktiv vald strategi för att kunna bli lesbisk:

“Det blev en strategi, det var en strategi för att kunna bli lesbisk så kände jag mig tvungen att leva separatistiskt för jag tror att anledningen till att jag har då misslyckats eller vad man nu ska kalla det så pass länge är på grund av att jag är så beroende av patriarkal bekräftelse. Jag är liksom ett offer, en sucker, för det och vet att det är lätt att få det. Liksom har suktat efter den bekräftelsen och då kände jag för att kunna bryta mig loss från det behovet att liksom bli begärd av män på så vis bli bekräftad som människa så kände jag att jag behöver separera mig från män.” - Silje

Utan att separera sig från män skulle Siljes lesbiska identitetsprocess inte bli möjlig då hon ser sig som ett offer för heterosexualiteten. Hon har underkastat sig diskursens regler för vad som gör henne till kvinna- bli begärd och begära män. Genom att motsätta sig den heterosexuella matris som säger att hon ska agera på detta sätt skapar hon en möjlighet för förändring. Detta genom att vara i ett annat socialt sammanhang där män inte ger henne bekräftelsen att hon är en människa. Det nya sociala sammanhanget som består av ett separatistiskt “icke-mans rum” ger henne nya möjligheter för identitetsformerande. Att Silje agerar separatistiskt kan ses som en aktiv performativ handling som bidrar till en förändring för identiteten.

Matilda förklarar här nedan också sitt behov av att välja kvinnor i relationer framför män för att på så vis kunna känna sig mer som sig själv. Hon beskriver också enligt mig heteronormativa konsekvenser som en anledning till att hon inte känner sig som sig själv i relation till män, då hon intar en passiv roll i relation till dem:

“Ja asså det kändes liksom inte konstigt eller pressat det var liksom väldigt naturligt för mig hur jag skulle bete mig i vår relation än hur jag skulle bete mig i mina heterosexuella relationer asså vem jag blir i respons till den andra människan. jag känner mig mer som mig själv när jag är i en relation med en kvinna än med en man då blir jag lite så här... passiv kanske nä” - Matilda

Alice berättar hur separatistiska rum har möjliggjort en medvetenhet om heteronormativa konsekvenser:

“[angående att studera på en skola utan cis-män] Många är lesbiska från början och det känns lite som om folk, att folk där får upptäcka sin lesbiskhet. För att man får vara i ett rum utan män, och man får va i ett rum där man kritiserar normer och undersöker hur maktförhållanden ser ut i heteropar, och då tror jag många som kommer dit och är lyckliga i sina heteropar ba ‘okej vänta jag trodde jag hade ett coolt nice heteroförhållande men det finns massor av maktstrukturer i det som jag inte har valt’. Och som om folk ‘shit’, så som det hände mig med den där tjejen, händer kanske mycket på skolan eftersom vi går i en utbildning där vi läser mycket om heteronormen.” - Alice

Alice beskriver en medvetenhet om heteronormen och dess konsekvenser bland sig själv sina klasskompisar. Att vara medveten om heteronormen gör att fler av hennes klasskompisar som lever i relationer med män får upp ögonen för dess konsekvenser och maktstrukturer. Denna ögonöppnande upplevelse skulle inte ha varit möjligt i ett rum där dessa maktförhållanden införlivas. Ambjörnsson (2016) menar att trygga rum (som skolan i Alice fall) kan vara ett separatistiskt rum och att det fungerar som en motståndsstrategi. Dessa rum menar hon kan förstås som en plats där personerna får vara ifred utan påhopp. I dessa rum umgås man med likasinnade och på samma villkor. I det trygga rummet kan man samla kraft som grupp och formulera strategier för att förändra sin omgivning (a.a, s 160). Alice belyser behovet för henne med ett sådant rum, “jag har förstått att det är något som är viktigt för mig men jag har insett nu när jag går på den här skolan HUR viktigt det är för mig det är att ha något sånt rum.” Hon fortsätter berätta om vikten av att välja bort män i sina “rum”:

“Men just nu känns det för mig, att det är det i mig som inte styrs av heteronormen. För mig har lesbiskheten blivit viktig och blivit ett komplement till att lycka inte är att skaffa en kille och sen ska vi leva ihop, och jag ska göra maten och ta hand om barnen och hela den grejen. Alltså jätte generaliserande. Att det finns någonting annat än det, att det finns något, att det inte är lycka eller att det är mitt mål i livet. För mig är lesbiskhet på någotvis att hitta kärlek och lycka utan män. Och det är jättehärligt.” - Alice

När medvetenheten om heteronormen och dess konsekvenser uppvisas är det enklare att göra valet att välja bort det. Det ger ett större straff att behöva underkasta sig heteronormativitetens diskurser än det straff som att avvika från den ger. Genom att kunna befinna sig i separatistiska

rum kan de intervjuade undgå de ramar som befäster heteronormativitet. Historiskt sett har feministiska kvinnor separerat sig från män för att motsätta sig den patriarkala världsordningen. I början handlade det om feministers kritik mot heteronormativa konsekvenser som underminerade kvinnans sexualitet som egen. Sedan flyttades fokuset till mäns sexuella beteenden som gjorde att de kvinnliga feministerna inte såg någon annan utväg än att separera sig från dem. Lesbiskheten blev då ett medvetet politiskt ställningstagande för att undgå att underkasta sig männen. Man gjorde bedömningen att kvinnoförtrycket vidmakthålls genom sexualitet och det heterosexuella paret är symbolen för det manliga övertaget, och de kvinnor som ligger med männen vidmakthåller männens hegemoni (Rosenberg 2006, s 34). Tove är helt med på denna typ av politisk lesbiskhet då hon säger; “Uteslutandet av män. Det är ju inte som om radikalfeminismen säger att man *måste* sluta va med män, men att bygga upp ett starkt nätverk av kvinnor, och då vill jag också ha dom. Va med dem...ligga med dem... va ihop med dem... tjejerna alltså.” Silje anser också att en politisk medvetenhet ger argument som gör valet att separera sig från män enklare som i sin tur leder till att kunna agera lesbiskt:

“Ja det hjälper ju om man har en politisk medvetenhet och liksom är insatt i att det finns ett patriarkat och jag menar man får ju väldigt många mer argument för att bli lesbisk om man känner till lite av vad patriarkatet innebär för kvinnor liksom rent statistiskt liksom vad som händer med kvinnor som är i relationer med män och som får barn med män. Deppiga effekter liksom.” - Silje

Separatistiska- och trygga rum kan förstås som en plats där underordnade grupper kan hämta kraft och styrka men också som en fysisk plats där man finner sitt sätt och förstå och finnas i världen (Ambjörnsson 2016, s 161). Alice beskriver hur hon känner sig mindre lesbisk när hon är med sina vänner där lesbiskhet är normaliserat, “Jag tänker aldrig på att jag är något annat, nu när alla mina kompisar är lesbiska [...] jag känner mig mindre lesbisk med dom för vi bara är”. Hon blir något annorlunda i relation till det normala och genom att vara i sammanhang där lesbiskheten är normaliserad försvinner hennes annorlundaskap. Schneider (1993) har i sin forskning också påpekat vikten av unga kvinnors identitetsskapande genom att separera sig. Hon menar att de unga tjejerna behöver ett lesbiskt sammanhang för att inte känna sitt annorlundaskap, “what alternatives do these young women envision? They want ‘somewhere to go to be normal and gay. I would like to do regular, normal things with other lesbian’.” (Schneider 1997, s 82).

De intervjuade i min studie har belyst vikten av att behöva separera sig från män och den patriarkala och heteronormativa makten som befästs i den typen av sammanhang för att kunna

utveckla en lesbisk identitet. Ambjörnsson (2016) menar att detta påminner om radikalfeminismens syn på separatism som queerseparatismen tidigare har kritiserat för att ha för statisk syn på identiteter. Hon menar att det är möjligt att förstå denna typ av separatism genom queerteori i den bemärkelse att den utgår från en förståelse om identitet som mångtydig, flytande, och icke-statiskt. Hon menar då att det som anses som ett separatistiskt och tryggt rum således alltid är under förhandling (a.a, s 161). Under mina intervjuer använde mina intervjupersoner “queera rum” i större utsträckning än “lesbiska rum” eller “kvinnorum” vilket jag anser visar just på synen om identiteter som icke-statiska och inkluderande snarare än snäva och exkluderande.

Att inte orka

De intervjuades lesbiska subjektspositioner medför svårigheter i att tolka andra människors attityder gentemot den. De intervjuade beskriver hur de *inte orkar* inta den lesbiska subjektspositionen i sammanhang där dom inte känner samma trygghet som de beskriver finns i de separatistiska rummen i tidigare kapitel. Att inta en subjektsposition som lesbisk kan medföra mycket mer skada än nytta i dessa sammanhang så de intervjuade personerna i min studie väljer ofta att inte berätta om sin lesbiska identitet då de inte orkar med de möjliga konsekvenserna av det agerandet. De kan aldrig veta hur heteronormativitetens makt kommer uttryckas för den syns inte bara i fysiska lagar utan också i folks attityder och handlingar (Ambjörnsson 2016, s 55). Makten manifesteras på olika sätt och våld är vanligt mot homosexuella och är inte särskilt svårtolkat utifrån en homosexuell subjektsposition. Men ett höjt ögonbryn när man berättar om sin flickvän vid lunchbordet på jobbet kan vara mer svårtolkat, man vet inte om det beror på sin position som lesbisk eller inte. Ofta handlar det då om vad man väljer, orkar och eller har lust att se (a.a, s 56).

I det sista temat tar jag upp de intervjuades känsla av att inte *orka* sin subjektsposition som lesbisk. Här gör sig heteronormen extra påmind och makten manifesteras på olika sätt och tar sig ända in i de minsta delarna av de intervjuades vardagliga liv och tankar.

Silje förklarar den känsla hon får när hon ännu en gång på arbetsplatsen behöver ‘komma ut’ som lesbisk och således också inta subjektsposition lesbisk:

“Jag får ökad puls när jag liksom hoppas de tar det bra, men så har jag så jävla svårt att tänka mig att folk inte skulle göra det [...]” - Silje

Silje beskriver hur hon aldrig kan veta responsen från kollegorna och aldrig veta hur den heteronormativa makten tar sig till uttryck. Hon tänker ändå att folk skulle ta, för dom den nya informationen om henne bra, men hon lever ändå med de möjliga konsekvenser som den heteronormativa makten för med sig fram tills kollegan bestämmer sig för hur hen ska respondera på informationen. Foucault (1980) beskriver just hur makten är kapillär och tar sig ut i minsta lilla del av individen, makten rör sig i hela kroppen och placerar sig själv i varje handling och attityd, i alla diskurser, i kunskapshämtning och i varje del av vårt vardagliga liv (a.a, s 39). Silje fortsätter berätta om betydelsen av att orka berätta om sin lesbiskhet men också vilka känslomässiga konsekvenser det ger henne:

“[...] det är ändå en del av min identitet som jag ser på mig själv. Det är typ gött att deklarerera för då blir det också som att folk anpassar samtalet, de blir tvungna att göra det. Dels så blir det inte lika många män som skulle se mig som sexuellt intresse, eller så gör de det på något creepysätt. Men det blir också så att folk, jag märker att de justerar sitt språk hur dom pratar, att dom pratar mer om partners och kanske inte nödvändigtvis heterosexuellt könar i sitt samtal efter en norm. Och det tycker jag både blir tillfredsställande men kan också känna mig lite skyldig och då kanske jag önskade att de inte visste för då skulle dom slippa sitta och va obekväma och tänka att de måste säga han eller hon när jag pratar om min eventuella partner [...] Jag är väldigt mån om, att det ska va socialt bekvämt och skapa go stämning och då kan jag känna mig lite skyldig” - Silje

När jag frågar henne i relation till det hon säger i citaten ovan om att hon är mån om “att det ska vara socialt bekvämt och skapa go stämning” om hon tror att det hänger ihop med att hon har blivit uppfostrad som kvinna svarar hon “gud ja”.

Silje beskriver ovan hur hon dels måste förhålla sig till sin subjektsposition som lesbisk men också som kvinna och dessa två positioner samtidigt. Förväntningarna på henne som kvinna tolkar jag är att hålla uppe den goda stämningen och att inte göra andra människor obekväma med sitt “avvikande” beteende som lesbisk. Genom att göra dessa performativa handlingar försöker hon citera “kvinna” men misslyckas då hon agerar lesbiskt. Silje måste presentera rätt kopplingar mellan kropp, genus och begär för att uppfattas som inte bara en godtagbar kvinna, men också människa. Hon motsätter sig den heterosexuella matrisen genom att inte visa en rak linje mellan dessa kopplingar.

Alice berättar nedan om hennes tankar kring att prata öppet om hennes lesbiskhet eller välja att vara tyst:

“ja jag tänker på jobbet. Jag märker att jag länge undviker att säga ‘min flickvän och jag’. Och det är så konstigt för jag har alltid varit en sån som skriker för vem jag är och så där. Men det är som om jag har kommit till någonstans där jag inte orkar liksom. Orkar inte ens nån sån här ‘oj okej’, bara dom där grejerna. Jag är så trött på det. Men det är tråkigt för jag vill ju stå för det. Eller jag vill inte bli någon som inte visar, och jag vill också visa, jag vill att små barn ska se fler tjejer som håller varandra i handen. Men och i familjesammanhang, jag har en jättebra familj som är nära men om man kommer lite längre ut i släkten är det jobbigt. [...] Jag brukar välja vart jag orkar lägga min energi. Men det är också synd. Jag vill bara kunna säga utan att tänka ‘nu kanske jag kommer bli trött eller nu kanske jag kommer bli ledsen’.” - Alice

Eftersom sexualiteten inte syns utanpå individen på samma sätt som exempelvis en hudfärg eller en viss funktionsvariation så rör sig kampen för homosexuella kring frågor om öppenhet eller tystnad. Alice slåss mellan dessa frågor dagligen och har svårt att veta hur hon ska förhålla sig till det i olika sammanhang. I de rum som anses vara trygga för henne så som familjesammanhang kan hon inta positionen lesbisk medan i sammanhang som anses vara mindre trygga tycker hon det är jobbigt att behöva välja mellan öppenhet eller tystnad. Genom att välja tystnad trycks hon tillbaka in i den metaforiska “garderoben”, en plats som beskriver förtigandet av icke-heterosexualitet, men samtidigt menar Ambjörnsson (2016) att den riskerar att bli en konkret plats dit den som inte lever i enlighet med heteronormen förpassas (a.a, s 63). Alice beskriver också svårigheten i att vilja vara öppen hela tiden med sin sexualitet och visa att det är något hon står för och är men att hon inte orkar det. Sverige och dess samhälle anser sig idag vara tolerant för personer som avviker från heteronormen (det finns ju lagar som säger att homosexuella ska inkluderas i samhället på olika sätt) men det kan inte ta bort det faktum att reaktionerna på avvikelse kan se väldigt olika ut. På så sätt tenderar även öppenheten att vara en relativt arbetsam och otrygg plats som ställer stora krav på den enskilda individen (a.a, s 63).

Simone berättar om att hon anser det lättare att vara öppen med sin lesbiskhet om hon har en partner:

“Jag tycker det är svårare när man är singel inför människor. Jag tycker det är lättare om jag har en partner. För att det känns som om alla tar för givet, eller inte alla, men, tex på arbetsplats, för på nästan alla arbetsplatser så har jag haft svårt för det och då känns det som om att alla tar för givet om man inte pratar om en partner så tas det för givet att en är heterosexuell. och då får man alltid frågan ‘har du pojkvän?’ och

då måste man svara 'nä jag har inte pojkvän, jag har inte flickvän heller, men jag är lesbisk' men om nån frågar 'har du pojkvän', 'nä jag har flickvän' och därför tycker jag att det är lättare när jag har en relation eller om jag dejtar någon. Att stå mer för det för annars känns det som om man måste ursäkta sig själv lite... 'ursäkta jag är inte heterosexuell jag är lesbisk' och då blir det liksom mycket mer 'det här är jag'."

- Simone

Simone berättar i citat ovan hur det är svårt att berätta och vara öppen med sin lesbiskhet på jobbet om hon inte har en partner. Genom att kunna berätta att hon har en flickvän har hon möjlighet att korrigerera det underförstådda antagandet om att hon skulle vara heterosexuell. Hon anser att det är lättare att 'stå' för sin lesbiskhet om hon har en flickvän och inte behöva ursäkta sig själv för den hon propsar sig på att vara utan att ha relationen som stöd. I Sverige idag är det juridiskt möjligt att enbart reglera sin relation till *en* annan människa. Detta gör tvåsamheten till det enda godtagbara och lagliga samlevnad alternativ och således en premierad maktroll i samhället (Ambjörnsson 2016, s 63). Ambjörnsson (2016) propsar på att "det kanske är så att normen att leva tvåsamt har kommit att överskugga normen att leva heterosexuellt" (a.a, s 58). Hon menar att den tvåsamma respektabla homosexualiteten är accepterad idag och är på god väg att normaliseras i det svenska samhället (a.a s 58). Just därför kan jag tolka Simones känsla av att det är enklare att inta positionen lesbisk på arbetsplatsen om hon har en partner att hänvisa till. Fokus på tvåsamheten i lesbiska parrelationer utmanar inte heteronormativa idéer om vad som är ett normalt och riktigt liv utan spär bara på dessa föreställningar men för Simone som individ ger det henne en slags trygghet. Ambjörnsson (2016) menar att om man tilldelar homosexuella samma rättigheter som heterosexuella (exempelvis giftermål) så ger det nya sätt att kontrollera den homosexuella sexualiteten på och bibehåller den heteronormativa tvåsamheten som det normala (a.a, s 81). Det handlar om en slags assimilering in i heteronormen där det avvikande och onormala inkluderas på bekostnad av osynlighetsgörande och tystnad vilket Ambjörnsson menar är det mest framträdande sättet heteronormativiteten fungerar i vårt toleranta Sverige idag (a.a, s 56). I citatet nedan berättar Tove om hur hennes val av att inte berätta och att vara tyst skapar en rädsla för att tas som heterosexuell:

"Nä det är inte något som jag bara berättar [att hon är lesbisk]. Det är bara ifall om man kommer in på vilka relationer man har eller så. [...]nä men jag hade tyckt det var jobbigt om någon hade trott att jag var hetero eller sa något som skulle antyda om att jag var hetero." - Tove

Likt Tove uttrycker Simone också att det är viktigt att inte antas vara heterosexuell:

“Ja men jag har tyckt att det har varit viktigt [att berätta om sin lesbiskhet]. För att känna att andra respekterar. Att det har känts som en viktig grej för mig. ‘så här är jag’. För annars känns det som om att folk tar en för givet, dömer en på, ‘men du ser inte så lesbisk ut’. - Simone

Tove berättar sällan om att hon identifierar sig som lesbisk men vill inte heller bli tagen för att vara heterosexuell. Simone däremot anser att det är viktigt att berätta om sin lesbiskhet för andra människor för att de ska respektera henne som den hon är. Genom att berätta om sin lesbiskhet behöver hon inte vara rädd för att folk ska ta henne för att vara heterosexuell. Heteronormativiteten bygger på strategier som delar upp, hierarkiserar, inkluderar och tystar ner (Ambjörnsson 2016, s 63). Mer specifikt handlar det om det som upprätthåller gränserna mellan normgivande heterosexualitet och allt som faller utanför denna (a.a, s 55). Citaten ovan av Tove och Simone visar på denna uppbyggnad, dels genom Toves tystad i att inte berätta men också den hierarkiska ordningen där heterosexualiteten alltid antas först. Eftersom homosexualiteten anses som onormal och avvikande blir det en sak för allmän beskådan. Alice förklarar sin trötthet i att bli objekt för frågor när hennes lesbiska identitet framkommer på jobbet:

“En till grej jag tänkte på om jobb och sådär, det är att om jag skulle säga ‘nä jag ska va ledig i helgen för jag ska träffa min flickvän’ där det som om man signalerar upp på att nu kan jag stå här i 5 minuter och svara på frågor ‘när blev du lesbisk?’ ‘har du bara varit med tjejer?’. Alltså det är som om dom har avhumaniserat mig lite grann så att dom kan ställa personliga frågor som dom inte hade gjort annat. Och det är som om man räknas ta det varje gång.” - Alice

Det är tydligt att det finns en rädsla och trötthet i subjektspositionen lesbisk för de intervjuade personerna i min studie. Dels rädslan för heteronormativa konsekvenser såsom ren homofobi till tröttheten i att bli objekt för allmän beskådan som Tove beskriver i citaten ovan. Hur hon “måste” svara på frågor rörande hennes identitet som ingen heterosexuell skulle behöva svara på, eller välja att vara tyst om hennes planer för helgen med flickvännen för att slippa bli utfrågad. Det visar på det som Ambjörnsson (2016) menar när hon skriver att “tystnad och okunnighet är en framträdande ingrediens i hur heteronormativitet fungerar i dagens Sverige” (a.a, s 63).

Sammanfattande reflektion

I denna avslutande del kommer jag diskutera reflektioner från min analys utifrån mina frågeställningar.

Vad som formar en lesbisk identitet kan aldrig besvaras då identiteter aldrig kan vara stabila, koherenta eller likadana. Identiteten formas under tid och inom den sociala och kulturella kontext som den ger möjlighet till. I min uppsats har jag visat på den mångfald av faktorer som formar en lesbisk identitet för de intervjuade personerna. Detta genom hur intervjupersonerna i min studie beskriver, definierar och förklarar lesbiskhet utifrån sina egna erfarenheter. Genom tematiseringen av empirin har jag lyft fram de erfarenheter som har varit utmärkande hos de intervjuade personerna. I temat om lesbiskheten som valbar vill jag belysa ambivalensen i de intervjuades position till lesbisk som identitet. Den största oordningen finns i huruvida lesbiskheten förstås som en inre essens eller som en socialt och kulturellt skapad identitet. Denna ambivalens framhävs när de beskriver lesbiskheten som något som alltid kan väljas men inte alltid väljas bort. Jag tänker att omgivningens föreställningar kring lesbiskhet och identitet väger in i denna ambivalens för de intervjuade. I omgivningens heterosexuella värld blir heterosexualiteten naturlig och så också essentialistisk, då den vanligaste synen på sexualitet är att vi föds heterosexuella och sedan väljer, skapar, bildar, eller får en annan sexualitet. Det blir då viktigt att legitimera den homosexuella identiteten genom att säga att den är lika essentialistisk som den heterosexuella identiteten, detta trots en medvetenhet om att båda identiteterna skapas genom sociala och kulturella föreställningar. När de intervjuade personerna betar sig inom den förväntade ramen för hur en lesbisk *är* gör de det inom den sociala och kulturella kontexten som den lesbiska identiteten verkar inom just nu - inte efter en inre essens även om det kan verka spegla det. Heteronormativitet gör att vi inte ser det som *gör* en heterosexualitet identitet på samma vis som vi ser vad som *gör* en homosexuell identitet. Heteronormativitet gör den normaliserade heterosexualiteten till en universell sanning som medför att den blir osynlig och naturlig medan heteronormativitet gör homosexualitet synlig, avvikande och onaturlig.

I de tre övriga temana anser jag det är viktigt att belysa heteronormativitetens konsekvenser för de intervjuades möjligheter att kunna erfara lesbiskhet. Dels hur heteronormativitet arbetar assimilerande genom att hierarkisera parförhållanden och på det sättet kan de intervjuade legitimera sin sexualitet. Men också när de intervjuade uttryckte ett behov att separera sig från män så handlade det också om att separera sig från maktrelationer. Genom att kunna separera

sig från män och befinna sig i ett tryggt rum kunde de bli sig själva och agera utan heteronormativa konsekvenser. I sista temat om att inte orka sin lesbiska subjektposition handlar det om frågan att vara öppen eller tyst. Genom att vara öppen måste individen ta ansvar för sin identitet och de konsekvenser som heteronormativiteten medför, genom att vara tyst tar makten över och ofta tas man för att vara heterosexuell.

De rådande kulturella och sociala föreställningarna i samhället idag av lesbiskhet styrs av heteronormativitet. Hur samhället ser på lesbiska och hur lesbiska ser på sig själva bottnar i en heterosexuell värld där exempelvis parförhållanden hierarkiseras, en koherent lesbisk identitet är enklare att förstå än en bisexuell identitet, att alltid antas vara heterosexuell tills motsatsen bevisas eller man väljer att vara öppen, att aldrig veta hur ens lesbiska identitet kommer mottas - och att individen behöver hela tiden reflektera kring sitt val av att vara tyst eller berätta, en rädsla att kopplas ihop med negativa stereotypa bilder av lesbiska och en önskan om att bara få ses på som "vanlig". De intervjuade personerna proklamerar en medvetenhet kring att det är heteronormativiteten som till stor del styr deras val och hur de erfar en lesbisk identitet. Men som individ vill de bara kunna agera fritt och måste då underkasta sig diskursens regler.

Det kan finnas en risk i att kategorisera identiteter som jag och de intervjuade gör men också en politisk nödvändighet i att göra det. Butler (2005) förklarar att faran i att identitetskategorisera, då lesbisk som identitet aldrig kan fixeras, detta medför att vi aldrig kan bestämma vad det innebär att kategoriseras som lesbisk. Butler skiljer dock på teori och praktik - för det är politiskt nödvändigt att kategorisera sig som lesbisk, men det betyder inte att det sammanfaller med det som är teoretiskt möjligt - att identifiera sig som lesbisk då lesbisk aldrig är stabilt eller betydande i sig själv (Butler 2005, s 14). De intervjuade i min studie visar på en nödvändighet att identifiera sig som lesbiska för att situera sig själva i världen och legitimera sin sexualitet. Genom att kategorisera sig som lesbisk gör att man spelar efter heteronormativa regler menar Butler (2005) och hon skriver; "Är det inte möjligt att lesbisk sexualitet är en process som återinskriver de maktdomäner den gör motstånd mot?" [...] bekräftande av 'homosexualitet' i sig är en förlängning av en homofob diskurs" (a.a, 2005, s 60, 66). Detta får mig att fundera på att jag kanske gör fel i att skriva en uppsats om lesbisk identitet då det kan tolkas genom Butler som en utsträckning av homofobi då jag bekräftar homosexualitet som kategori - en kategori uppbyggt i en heterosexuell diskurs.

Jag förhåller mig till min studie som en del av den lesbiska historieskrivningen och har genom undersökningen möjliggjort att se de manus som de intervjuade personerna i min studie förhåller sig till när de här och nu formar en lesbisk identitet. De två olika perspektiven för en lesbisk identitet menar Vicinous (1996) alltid har ställts emot varandra inom den lesbiska historieforskningen och har alltid tävlat om att premieras och har båda gjort det beroende på vad som passar in i den sociala agendan (a.a, s, 235). Mitt kunskapsbidrag genom denna uppsats har således en historisk realitet samt visar på den komplexitet som är att erfara lesbiskt. Syftet med min studie är att dekonstruera en lesbisk identitet för att se de erfarenheter som den bygger på. Vilket har visat många olika faktorer och ingen har exakt likadana erfarenheter vilket härleder den sociala- och kulturella kontextens delaktighet i identitetsformerande. Den sociala- och kulturella kontext som de intervjuade personerna för min studie förhåller sig inom är i ständig förändring och ger nya möjligheter för identitetsformande.

Referenser

Tryckta källor:

Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är queer?* (2. utg., ed.). Stockholm: Natur & kultur.

Berg, M. & Wickman, J. (2010). *Queer*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Butler, J., Rosenberg, T., & Lindeqvist, K. (2005). *Könet brinner! : Texter*. Stockholm: Natur och kultur.

Epstein, S. (1998) Gay politics, Ethnic Identity: the limits of social constructionism i Nardi, P & Schneider, B (Red.) i *Social Perspectives in Lesbian and Gay Studies - a reader* (s. 134-159) London: Routledge.

Foucault, M., & Gordon, C. (1980). *Power/knowledge : Selected interviews and other writings 1972-1977* (1. American ed.). New York: Pantheon.

Fägerborg, Eva, Intervjuer i Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.) (2011). *Etnologiskt fältarbete* (s. 85-110). (2., [omarb. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lundahl, P. (1998). *Lesbisk identitet*. Stockholm: Carlsson.

Rennstam, J & Wästerfors, D. (2015). ”Att analysera kvalitativa material” i Handbok i kvalitativa metoder. Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (red): 220-236. Stockholm: Liber.

Rosenberg, T. (2006). *L-ordet : Vart tog alla lesbiska vägen?* Stockholm: Normal.

Rosenberg, T. (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.

Rust, P. (1997) “Coming out” in the age of social constructionism: Sexual identity formation among lesbian and bisexual women i Rothblum, E. (Red.) *Classics in lesbian studies*(s. 25-54). New York: Haworth Press.

Schneider, M. (1997) Sappho was a right-on adolescent: growing up lesbian i Rothblum, E. (Red.), *Classics in lesbian studies* (s. 69-86). New York: Haworth Press.

Svensson, Peter, Ahrne, Göran, Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt i Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 19-33). (1. uppl.) Malmö: Liber.

Vicinus, M. (1996) “They wonder which sex I belong” The historical roots of the modern Lesbian identity i Vicinus, M (Red.), *Lesbian subjects : A feminist studies reader* (s. 233-259). Bloomington: Indiana University Press.

Öberg, Peter, Livshistorieintervjuer i Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 58-69). (1. uppl.) Malmö: Liber.

Öhlander, Magnus, Analys i Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.) (2011). *Etnologiskt fältarbete* (s. 265-295). (2., [omarb. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska resurser:

Kvale, S. (2007). *Doing interviews [Elektronisk resurs]*. Los Angeles, [Calif.]: SAGE.

Digitala källor:

megan_notmeg. (2016, 2 januari). It's cool that lesbian chic is in bc I can buy all these flannels but now I can't tell if ya girls is gay or just trendy. It's anarchy. Hämtad från https://twitter.com/megan_notmeg/status/683415552551972864

Bilaga

Frågemall inför intervjuer

Vad är ditt pronomen?

Definierar du dig som kvinna?

Hur länge har du "varit" lesbisk?

Vad fick dig att förstå eller bestämma dig för att vara lesbisk?

Vad är lesbiskhet för dig?

(Vad innebär det för dig att identifiera dig som lesbisk?)

Kommer lesbiskhet till uttryck i din vardag? Hur?

När är det svårt att identifiera sig eller vara lesbisk?

Får alla vara lesbiska?

Kan man vara lesbisk och sen sluta vara det?

Finns det lesbiska stereotyper i samhället? Känner du igen dig i dom i så fall?

Är lesbisk representation viktig? (i tv, reklam, böcker osv) Finns det en sådan representation?

Kan du känna igen dig i den representationen av lesbiskhet?

Känner du en gemenskap med andra lesbiska? Varför/varför inte?

Upplever du det svårt att vara lesbisk? I vilka sammanhang?

Är det självklart för dig att berätta att du är lesbisk? Om inte, när? Är det viktigt att folk vet om att du är lesbisk?

(Är det självklart för dig att definiera dig som lesbisk? Varför?)

Är kvinnligt kodade uttryck viktigt för din identitet?

Är kvinnligt kodade uttryck viktigt för din sexualitet? (allt från kroppsdelar till kläder?)

Tänker du att det finns en heteronorm?

Hur upplever du i så fall att heteronormen påverkar dig?

Kan lesbiskhet ses som motstånd? Eller är det bara kärlek?

Kan lesbiska uttryck och begär vara motståndshandlingar?